

Finansministeren

Finansudvalget
Christiansborg

Svar på spørgsmål nr. 163 af 27. august 2009 (alm. del - § 7) stillet efter ønske fra Søren Espersen (DF).

Spørgsmål:

Vil finansministeren kort oplyse udvalget om det omfang, den finansielle krise i 1930'erne havde i Danmark – herunder arbejdsløshedsprocent, vækstnedgang, aktieværditab, virksomhedskonkurser etc. i de år, krisen var værst? Yderligere ønskes oplyst den daværende arbejdsløshedsprocent i Tyskland og USA.

Svar:

I tabel 1 er vist udviklingen i den samlede produktion i Danmark, arbejdsløsheden i Danmark, Tyskland og USA samt udviklingen i aktiekurserne, antallet af fallit-erklæringer¹ og tvangsauktioner i Danmark under den økonomiske krise i 1930'erne.

Danmarks Statistik (dengang Det Statistiske Departement) udarbejdede og offentliggjorde ikke nationalregnskaber til belysning af landets samlede økonomi før efter 2. Verdenskrig. Oplysninger om udviklingen i samfundets samlede produktion i 1930'erne må derfor søges andetsteds. I Svend Aage Hansen (1983, jf. note 1 til tabel 1) er udarbejdet skøn over udviklingen i Danmarks samlede produktion (siden 1818) ved sammenstykning af daværende, på mange områder yderst sparsomme, økonomisk-statistiske kilder. Tallene er derfor behæftet med temmelig stor usikkerhed.

I den angivne kilde er det skønnet, at den samlede produktion under 1930'ernes krise faldt i ét år, 1932, hvor faldet angives til 2,6 pct. Det skal ses på baggrund af vækstrater i 1929 og 1930 på 6-7 pct.

Når faldet i den samlede produktionen angivelig ikke var større og var koncentreret i et enkelt år, skal det antagelig blandt andet ses på baggrund af, at den danske industris produktionssammensætning i relativt høj grad var orienteret mod fødevarer mv. med forholdsvis lav konjunkturfølsomhed og i mindre grad mod kapitalgoder som maskiner mv. med høj konjunkturfølsomhed. Den danske industriproduktion faldt (ifølge kilden) med 6-7 pct. i hvert af årene 1931 og 1932.

---

¹ "Falliterklæringer" er den daværende statistiske betegnelse for hovedparten af virksomhedslukninger af økonomiske årsager.

I USA og Tyskland blev industriproduktionen i 1932 derimod næsten halveret i forhold til 1929.

Hertil kommer, at industrien i disse lande vejede betydelig mere i den samlede produktion end i Danmark, hvor landbruget endnu var et forholdsvis stort erhverv, jf. nedenfor. Vækstraterne for produktionen dengang og i dag skal ses på baggrund af, at der dengang var en årlig vækst i den danske befolkning i de erhvervsaktive aldre på 1¼ pct., mens antallet i dag er stagnerende.

Tabel 1						
Udviklingen i produktion, arbejdsløshed, aktiekurser, falliterklæringer og tvangsauktioner, 1929-34						
	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Vækst i samlet produktion i Danmark, pct. ¹⁾	6,7	6,0	1,1	-2,6	3,2	3,0
Arbejdsløshedsprocent						
Danmark ²⁾	15,5	13,7	17,9	31,7	28,8	22,1
Tyskland ³⁾	9,6	15,7	23,9	30,5	26,5	15,1
USA ⁴⁾	3,2	8,9	16,3	24,1	25,2	22,0
Danmark						
Aktiekursindeks ^{5) 6)} , ult.	100,6	92,8	72,7	71,1	92,1	101,2
Falliterklæringer ⁶⁾	422	381	465	617	362	272
Tvangsauktioner ⁶⁾	2.474	1.822	2.999	4.800	4.465	3.220
Heraf landbrugsejendomme	485	324	1.214	2.029	1.332	1.078
Andel landbrugsejendomme, pct.	20	18	40	42	30	33
1)	Kilde: Svend Aage Hansen: <i>Økonomisk Vækst i Danmark</i> (Akademisk Forlag, 3. udgave, 1983), bind II (1914-1983), bilagstabel 4, s. 259.					
2)	Kilde: <i>Statistisk Aarbog</i> , diverse årgange fra slutningen af 1920'erne og 1930'erne.					
3)	Kilde (bortset fra 1929): Albers, Willi et al. (1977), <i>Handwörterbuch der Wirtschaftswissenschaft (HdWW) vol. 1</i> , Vandenhoeck & Ruprecht, s. 274.					
4)	Kilde: US Census Bureau, www.census.gov.					
5)	Det daværende, såkaldte "forholdstal for aktiekurser" (1/7 1914=100). Det er en sammenvejning af aktiekurserne for banker, rederier, industri- og andre selskaber.					
6)	Kilde: Statistiske Efterretninger, diverse numre fra slutningen af 1920'erne og 1930'erne.					

Krisen i 1930'ernes Danmark var ikke mindst en landbrugskrise præget af stærkt faldende priser på landbrugsprodukter. Målt i mængder (dvs. i faste priser) voksede landbrugsproduktionen gennemgående i den anførte periode ifølge kilden. Men i løbende priser faldt landbrugsproduktionen med knap en tredjedel fra 1929 til 1932 med betydelige indkomsttab for landmændene til følge, ikke mindst på baggrund af at deres prioritetsgæld var fast forrentet. Landbrugets andel af den samlede produktion udgjorde dengang ca. 20 pct. (mod 1 pct. i dag).

Arbejdsløshedsprocenten i Danmark steg i 1932 til knap 32 mod omkring 15 i årene forud. Den daværende ledighedsprocent kan ikke direkte sammenlignes med den aktuelle ledighedsprocent på knap 4 (og skønnet for 2010 på $5\frac{1}{4}$ i Økonomisk Redegørelse, august 2009). Ledighedsprocenten blev dengang opgjort som ledigheden blandt de arbejdsløshedsforsikrede, mens den i dag opgøres som forsikrede ledige og ikke-forsikrede ledige kontanthjælpsmodtagere i procent af den samlede arbejdsstyrke.

Det var dengang i modsætning til i dag kun en mindre del af arbejdsstyrken, der var arbejdsløshedsforsikret. Dengang udgjorde antallet af forsikrede omkring 300.000 personer (hovedsagelig mandlige arbejdere i byerhvervene), så antallet af arbejdsløse (arbejdsløshedsforsikrede) i 1932 udgjorde ca. 100.000 personer. På basis af kilden til produktionstallene kan det anslås, at de angivne ca. 300.000 forsikrede udgjorde ca. en sjettedel af den samlede arbejdsstyrke. I dag udgør antallet af forsikrede tre fjerdedele af arbejdsstyrken.

Også i årene inden krisen var ledighedsprocenten dengang ret høj i forhold til i dag. I højkonjunkturåret 1929 var den således godt 15. Det skal blandt andet ses i lyset af, at den sæsonbetingede ledighed om vinteren dengang var relativt høj. Således var ledigheden i december og januar i 1929 og 1930 20-30 pct., mens den i juni var 8-9 pct., dvs. mellem en tredjedel og halvdelen af vinterledigheden. Det er en betydelig større forskel mellem vinter- og sommerledigheden end i dag.

I Tyskland og USA viste arbejdsløsheden i store træk en lignende udvikling som i Danmark. Også i disse to lande toppede ledigheden i 1932-33 med 25-30 pct. I navnlig USA skete stigningen dog fra et lavere niveau end i Danmark. Der skal imidlertid tages betydeligt forbehold for mulige forskelle i opgørelsesmetoder.

Aktiekurserne i Danmark faldt generelt i 1931-32 og rettede sig derefter igen, jf. tabel 1. I 1934 var kurserne igen oppe på 1929-niveauet. Afstanden mellem toppen for årsgennemsnittet i 1929 og bunden i 1932 udgjorde knap 30 pct. Kurserne toppede i september 1929 med et indeks på 103,4 og nåede lavpunktet i juni 1932, hvor indekset var faldet til 66,5 – et fald på 36 pct.

Antallet af falliterklæringer steg fra ca. 400 årligt i årene inden 1932 til godt 600 i 1932. De faldt forholdsvis hurtigt til knap 300 i 1934.

Også antallet af tvangsauktioner steg – kraftigt – under krisen, fra 2.-3.000 årligt i 1929-31 til 4.800 i 1932. Dette tal faldt ligeledes efter 1932, om end relativt langsommere end falliterklæringerne, og det udgjorde i 1934 3.200. Krisens alvorlighed for landbruget ses af, at landbrugsejendommenes andel af tvangsauktionerne steg fra ca. 20 pct. i 1929-30 til omkring 40 pct. i 1931-32.

Med venlig hilsen

Claus Hjort Frederiksen